

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 28. oktobra 1885.

O b s e g: O navadni slivi ali češplji. — Gnojenje z gnojnico. — Zimsko krmenje goveje živine. — Gospodarske izkušnje. — Razglas kranjskim živinorejcem o prodaji plemenskih juncev pingavskega rodu v Kranji na Gorenjskem. — Laz in sredstva zoper laž. — 70. odborova seja „Matice Slovenske“ dné 24. oktobra. — Trgovinska in obrtna zbornica. (Konec.) — Zemlje- in narodopisni obrazi. (Konec.) — Govor poslanca Riegerja v 8. seji državnega zbora 17. oktobra 1885. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

O navadni slivi ali češplji.

Spisal R. Dolénc.

Sme se smelo trditi, da je med vsemi našimi sadnimi plemeni čisto navadna sliva ali češplja — *prunus domestica* — najkoristnejša, in zakaj?

1. Zato, ker ona tudi brez vsega sejanja, vsega požlahtnjenja, da še celó brez vsega presajenja, povsod tam, kjer jej podnebne razmere ugajajo — suho podnebje ni za-njo — prav dobro stori, to je, se sama pomnožuje in dobro rodi.

2. Zato, ker je njen sad v presnem stanu kaj finega okusa, med vsemi slivami odločno najboljšega.

3. Zato, ker nam daje tehnično podelana tudi v zimskem času kaj prijeten užitek: a) kakor navadna suha sliva, b) kakor olupljena, ter koščice oproštena suha sliva „*prunella*“, c) kakor ukuhana sliva „*compote*“, d) kakor v mozeg — lequar, česki „*povidel*“ — spremenjena, e) kakor v slivovko podelana.

Po vsej pravici se torej v gotovih krajih, kakor v Slavoniji, v Bosni, Hercegovini, na Štajarskem, Dolenjskem itd. navadna sliva jako ocenuje, ter v veliki meri goji. In kjer podnebje navadni slivi prav dobro ugaja, pa vendar ni še v taki meri zaplodena, v kakoršni bi iz gospodarskih ozirov morala biti; tam naj bi se je povsod močno poprijeli, kakor na primer, v marsikaterem kraju na naši Pivki itd. Za take kraje veljajo naj sledeče besede, katere utegnejo marsikateremu za gojo sliv vnetemu gospodarju prav priti.

Slišal sem uže, da nekateri trdijo, da se slive s pomočjo semena — koščic — ne dadó pomnoževati, in to neki zato ne, ker je prevagljiva večina naših uže rodečih slivnih dreves, iz korenčnih poganjkov in ne pa iz koščic dosežena. Torej le iz koščic doseženo drevje naj bi rodilo rodovite koščice. O, kako smešna trditev je to! Ne da bi rastlinsko fiziologičnih protidokazov navajal — čemu tudi za tako neosnovano iz zraka zgrabljeno trditev — rečem, da se dá navadna sliva prav dobro s pomočjo koščic pomnoževati, naj so rastle uže na kakoršnem si bodi drevu god. Uže celó dobro se doseže iz slivnih koščic slivno drevje,

ako se koščice stratificirajo, to je, na jesen pred na stopom zime, v tanjkih plastéh med pesek v lonce al pa zaboje vložé, ter ti dobro pokriti ali zabíti čez zimo tako globoko v zemljo zakopljejo, da jih zmrzlin doseči ne more.

Ko na spomlad tako obvarovane koščice uže kaliti pričnó, se lepo v vrste vsejejo, to pa ne v težak svet, ampak v rahli, v katerem se vrhu setve zemlja s kako diljo nekoliko pritlači. Toda slive s pomočjo koščic pomnoževati je čisto odveč, ker se pride pozno do zaželenega rezultata, boljše se stori, da se tako-le postopa. Na senožeti ali njivi, kjer je okolo starejšega slivnega drevja dosti korenčnih izrastkov, se tem ob košnji senožeti ali obdelovanji njive prizanaša, da se ne poškodujejo ali še celó ne vničíjo. Eno leto stare izkopljejo se na spomlad previdno, obrežejo se to je, skrajšajo se jim nekoliko koreninice in debelca — da obdržé po 3 do 4 pope, zadostuje — in presadé se na to v drevesnico lepo v vrste 50 cm. oddaljene, v vrstah pa 30 do 40 cm. narazen. V drevesnico zasajene slivice izgojuje se dalje tako, da postanejo v preteku 3 do 4 let lepa ravna, zadosti močna, do 1.5 m. visoka. v zemlji dobro ukoreničena, nad deblom pa lepo vejno krono imajoča drevesca, katera so za presaditev na stalno mesto najboljša. Izgojujejo se pa take slivice tako-le: V prvem letu — letu zasaditve v drevesnico — se drevce le pridno okopuje in pleve, da jih plevel ne mori, in ako potrebno zaliva. Na jesen jih moramo pa na vsak način z gostim belenjem, narejenem iz apna, kravjega blata in volovske krvi od vrha pa do tal dobro namazati, da jih čez zimo zajec ne poškoduje. (Dalje prih.)

Gnojenje z gnojnico.

Kakor je sploh znano, je gnojnica prvotno le vodeni živalski izmeček, ki se pa pozneje kemično precej pretvori, zraven tega pa še izluži različne tvarine iz trdih živalskih izmečkov ter stelje. Glavni del gnojnice je toraj scalna voda, v kateri je manj ali več raztopljenih gnojilnih snovi. Ker pa k gnojnici pripada še dosti tekočine, to je, vode od drugod, na pr. od

snega, dežja in kuhinjskih lijakov, je pa samo od sebe umevno, da je vsebina gnojnice zelo različna.

Kemična preiskava pokazala je, da so najvažnejši in najboljši obstojni deli gnojnice dušec in alkalije. Od tod izvira tudi hitri vpliv gnojnice na raščo rastlin, kateri vpliv pa nikakor ni vstrajen. Priporoča se za to dostikrat gnojiti z gnojnico take rastline, katerim se brzo hoče pomagati ali pa jih siliti k večji rodovitnosti. Vstrajnejši vpliv od gnojnice, na pr. za drugo rastlino, ali pa za drugo košnjo kake krmske rastline, nikakor ne moremo od gnojnice tirjati. Za rastlinino življenje potrebno hrano dobimo v gnojnici uže raztopljeno in sicer navadno uže v obliki, kakor jo rastlina zavžiti zamore. Nikakor ni priporočljivo tako močno gnojiti z gnojnico, da bi bil vpljiv dolgotrajen, kajti s tem bi le dosegli pogin rastlin, katere tudi preveč hrane ne morejo prenašati, zraven tega pa še zgubo, ker bi deževna voda redilne snovi odpejlala v spodnjo plast, do katere z našimi rastlinami nič več ne moremo. Ozirati se je pri gnojenju z gnojnico tudi na rastlino, kateri hočemo gnojiti. Gnojnica ima v sebi veliko kalija, a le malo fosforove kisline, med tem, ko krmske rastline rabijo za dobro vspevanje veliko kalija. Iz teh vzrokov je gnojnica dober gnoj za senožeti, deteljišča in enake njive. Ako se gnojnica rabi za gnojenje živih rastlin, treba jo je razredčiti z vodo, ker drugače vsled njene jedave lastnosti rastline poginejo. Posebno dobro dá gnojnica repici, lanu in zelju. Deteljišča gnojiti je najboljše pozimi tako, da se gnojnica vozi in poliva na sneg. Z dodatkom stranišnega gnoja izboljšati je še precej mogoče moč gnojnici in z dodatkom žveplene kisline zapreči se izhlapienje plinov.

Kar se tiče zemlje, je omeniti, da je mogoče gnojnico na vsaki zemlji rabiti, ozirati se je le, kakor gori rečeno, na rastline. Vendar zdi se mi primerno omenjati, da na lahki zemlji doseči je mogoče večji vpljiv, če manj gnojimo, zato pa večkrat, ker v taki zemlji gnojilna moč iz mnogih vzrokov prav hitro izgine. Vpljiv gnojnice je pa vedno le ležeč v njeni kemični vsebini, to je, gnojnica dá zemlji redilne snovi, koje rastline rabijo, fizikalne lastnosti zemlje pa gnojnica nikdar ne more izboljšati.

Zimsko krmenje goveje živine.

Prav malo gledajo še vedno naši kmetovalci na umno rejo svoje domače živine, posebno malo so pa pozorni pri krmenju. Gospodarstvo, v katerem ni druge krme, kot le ona, koja se na polji pridela, preživi svojo goved čez zimo navadno z najpičlejšo krmo. Se ve da od tako krmene govedi ni kaj vspešnega pričakovati. Najboljša plemenska goved mora pri tacem ravnanju shujšati in zamreti ter svoje dobre lastnosti zgubiti. Zato se pa ne smemo čuditi, če so teleta lepih ptujih plemenskih krav ali dobrih bikov slabeja od naših domačih, vsaj se ne more zahtevati od izstradanega bika ali krave kaj posebnega. Hočemo toraj pisati nekoliko besed o zimskem krmenju goveje živine.

Našli so, da vsaka žival potrebuje slehern dan gotovo množico različnih redilnih snovi, drugače ne more svojega trupla v enem ali istem stanju ohraniti. Vse te povžite redilne snovi porabi živina za dihanje, za tvorenje toplote in za nadomeščenje onih telesnih delov, katere živina porabi. Ako toraj damo živini le toliko hrane, kolikor je potrebuje za nadomeščenje porabljenih snovi, potem ne smemo od nje pričakovati izdelovanja mleka, mesa itd.; če pa živina pri tej

skromni krmi mora še delati ali pa mleko dajati, potem shujša, ker izrabljene telesne snovi ne more nadomestiti. Le če damo živini več redilnih snovi, kakor jih rabi za ohranjenje svojega telesa, potem tudi smemo od nje tirjati mleko, meso, volno. Slabo krmenje je toraj zapravljalivost! Kmetovalec dá s krmo živini tako rekoč denar, ako pa ona to krmo le za ohranjenje svojega života porabi, potem živina ne more kmetovalcu krme poplačati s tem, da mu dá nazaj mleko, meso itd. in to je vendar očitna zguba.

Redilne snovi, koje živini v krmi pokladamo, zamoremo deliti v dve skupini: Prva skupina je ona, v kateri se posebno duševe spojine nahajajo in iz katerih živina izdeluje meso, mleko, volno; druga skupina redilnih snovi obstoječa je iz spojin, ki nimajo dušeca, koje pa živina rabi za izdelovanje tolščobe (masti) in toplote. Natančno spoznanje redilnih snovi pa nam pokaže pot, po katerem zamoremo pri živini doseči največji uspeh s krmenjem.

Splošno je znano, da je najprikladnejše in najnaravnejše krmilo seno. Kakor pri nas stvar kaže, je pa malo katero gospodarstvo v stanu, skozi celo zimo krmiti edino le seno. Zato je skrb vsacega umnega gospodarja, seno z drugimi krmili kolikor mogoče dobro nadomestiti. Jako važno nadomestilo za seno je slama. Slama je za krmenje skoz in skoz pripravna, samo živina mora mimo slame še dobiti katerih drugih krmil, ki imajo več duševih spojin v sebi, kakor slama. Za krmo posebno dobra je slama sočivja, jarega žita in pleve.

Ako krmimo le samo slamo, potem je uspeh slab, ker živina ni v stanu tako velike množine slame slehern dan prebaviti ter iz slame zadostne množine duševih spojin izleči. Če mešamo slamo s senom, uspeh tudi ne bode kaj dovoljen. Krompir s slamo (rezanico) pomešan še najpoprej seno nadomesti; ako pa tej krmi primešamo še kaj otrobov, oljevih preš, pese, potem pa živina ne ostane le vedno v dobrem stanju, ampak pri naša kmetovalcu dobiček.

Po daljših preiskavah dobilo se je, da ima sol na živalsko telo velik vpliv; ne le da sol naredi pri živini večje veselje do povžitja krme, ampak sol tudi pomnoži množino prebavljivih sokov ter vsled tega stori hrano bolj tečno. Kmetovalčeva naloga toraj mora biti, hrano tako sestaviti, da dobi živina vse potrebne snovi za ohranjenje svojega života, ono hrano, kar jo preostaja, pa da zamore živina spremeniti v meso, mleko itd. Pri krmenju se je tudi ozirati, da se s krmo kolikorkrat le mogoče menja.

Določeni obroki, v katerih se krmi, morajo vedno nespremenjeni ostati, ker vsaka sprememba slabo vpliva na živino. Prav dobro je, če žival tudi pozimi pride na zrak ter se nekoliko izhodi, na priliko, goni se na vodo itd.

Zraven krmenja ima pa gleštanje govedi tudi velik vpliv na dober uspeh. Snaga, pridno štrigljanje in krtačenje, dosto suhe nastelje pomaga ohraniti živino zdravo. Cilj in konec živinoreje je, kolikor mogoče, dobro izrabiti krmo, to je pa le mogoče, če živini damo tako krmo, od katere za gotovo smemo pričakovati, da jo bode ona dobro izkoristila ter nam vsled tega tudi pričakovane dohodke dala.

Gospodarske izkušnje.

Mlade prešičke obvarovati pred poginom

na driski je včasih prav težko, in dostikrat se pripeti v kakem svinjaku, da kar celi prešičji zarod na tej bo-